

עגלה, מבכירה ופרה

הננו שמחים להביא לתשומת לבם של קוראינו את הערותיו של משה סתוי בשאלת המונחים במקצוע הבקרוח.
 ייתכן ורבים מבין הבוקרים הצעירים אינם מכירים את מחבר רשימה זו ונספר משהו על סופר-בוקר זה.
 משה סתוי (בעבר סטאבסקי) נתפרסם עוד בחוף-לארץ כסופר ששאב את הנושאים ליצירתו מחייהם והליכותיהם של חיות הבית ויחס האדם אליהם. בארץ עסק מ. סתוי בחקלאות ממש: חרש, זרע ודש (גורן ערבית); גידל עגלות, חלב פרות ואף נהג בשוורים; ומדי פעם, בשעותיו הפנויות, המשיך להעניק לקוראים רשימות נפלאות מחיי הכפר ועל בעלי החיים.
 בשנים האחרונות הקדיש מ. סתוי תשומת לב לתיקון סילופים וטעויות שמופיעים לעיתים קרובות אף בדבריהם של סופרים מפורסמים כשהם באים לתאר תופעות טבע, פרטים בעבודת האדמה, טיפול בבעלי חיים וכדומה. "השגותיו" אלה נתפרסמו מדי פעם ב"דבר" ויש להצטער שהן נעשו כה נדירות בשנים האחרונות. מי שקרא ברשימות אלה נוכח שמ. סתוי חונן לא רק בידיעה והבנה עמוקה של האירועים בהם הוא טיפל אלא בלטה גם חדירתו לרוח הסיגנון החקלאי של קדמוניו ופירושו לביטויים ול"מונחים" מהימים ההם כאילו עוררו אותם לחיים חדשים.
 הימצא מ. סתוי שעה פנויה לספר שוב משהו מזכרונותיו ועיסוקיו בבקרוח? המערכת אך תשמח להביא את פרי עטו לפני קוראיה.

תיים. ועצם ההדגשה "בני שנה" מראה, שיש עגלים בני גילים שונים.
 והרי ההגדרה והניסוח שלי לגבי השימוש שלנו (ולא לענייני ההלכה של עגלה ערופה ושל פרה אדומה וכיוצא בהן בדברי חז"ל):
 (1) כל בן בקר עד גיל הבגרות שמו — עגל או עגלה.
 (2) ההתבגרות, המינית והפיסית בכלל באה לידי מילואה עם החלפת שתי שיני-חלב הראשונות לשיניים יציבות.
 (3) החלפת השיניים חלה בארבע תקופות, שתי שיניים בכל שנה.
 (4) החלפת השיניים הראשונות חלה במלאות לבקר שנתיים, בהבדלים קטנים, הקשורים בגזע ובתנאי התזונה.
 (5) לשם גיוון-יתר אני מקבל את דעתו של מר שושן, שיש להכניס שינוי כלשהו בשם כדי להבדיל בין העגל הרך ובין העגל הקרוב לבגרות, ולוסיף על שם העגל הקרוב לבגרות את המלה "בקר" — "עגל בן בקר" ו"עגלת-בקר".
 (6) כל עגלה שהתעברה, והתעברות היא בטוחה, שמה "מבכירה" עד להתעברות השנייה, שאז היא נקראת "פרה" עד סוף ימיה.
 בפרט זה אני חולק על מר שושן האומר:

על מאמרו של מר א. שושן. "ניב ולשון במק" צוענו — פרה ועגלה", שנדפס ב"רפואה וטר"י נרית", חוב' א' ניסן תשט"ו, רואה אני להעיר: מסקנותיו של מר שושן לקביעת שמות לבעלי חיים הנ"ל בגילויי השונים מתקבלות על הרעת ברובן, אלא שלא נומקו והוסברו די צורכן; מרוב עצים — ציטטות שאינן מוסיפות כלום להבהרת העניין — אין רואים את היער; ולעצם הציטטות — מרובה בהן הפרוץ על העומד והסתירה על הקיים.
 והרי מקצת מהן:

"ר' אליעזר אומר: עגלה בת שנתה ופרה בת שתיים; וחכמים אומרים: עגלה בת שתיים ופרה בת שלוש או בת ארבע (מסכת פרה)".
 אין אנו למדים דבר לענייננו מדברים אלו, ולא ברורים לנו המושגים "בת שנתה" ו"בת שתיים". אם הכוונה היא "עד שנתה" ו"עד שתיים ושלוש", מה יהיה שמה אחרי שלוש וארבע? ואם הכוונה היא משנה ומעלה ומשנתיים ומער לה, מה שמו של בן-בקר עד שנתו הראשונה? "האקדמנו בעולות בעגלים בני שנה (מיכה ו)" אינו מוכיח, שסתם עגל הוא בן שנה. אין הכתוב הזה מדבר אלא על המשובח שבעולות, כי בשר עגל בן שנה רך וטוב יותר מבשר עגל בן שנה

בבואה לצורת עבודת האדמה של אבותינו בשב"תם על אדמתם (ראה ספרי „הכפר הערבי“), מעלים את הבקר משני המינים „על הקש“, כלומר לדיש בגורן, קושרים אותן יחד עם הבקר המאולף ברבקה, „ג'ראן“ בערבית, וזו מעין כתה א' לאילוף בעבודה. לאחר שמלאו לו שנתיים, ורק בחורף הבא, כשהוא מתקרב לשנתו השלישית, מכניסים אותו בעול המחרשה.³

(12) העגלה המשולשת, הנזכרת בתורה: „ויאמר אליו, קחה לי עגלה משולשת ועז משולשת ואיל משולש וגו'“ (בראשית טו, ט), היא השלישית לבטן ולא עגלה בת שלוש שנים, כדעת אחדים מן הפרשנים.⁴

משה סתוי

(הועתק מ„לשינונו לעם“, מחזור ז' אדר תשט"ז)

¹ גם ההפלה, אם היא בחודשי ההריון האחרונים, אינה מונעת את העגלה הפרה מלהניב חלב.
² השימוש בבן-בקר ממין נקבה לעבודה במשק היה מקובל בכל הזמנים ונזכר הרבה במקורות: „ויקחו שתי פרות עלות (צעירות, מבכירות, שרבה אהבתן לבניהן) ויאסרום בעגלה ואת בניהם כלו בבית“ (שמ"א א, יא); „מעשה בחסיד אחד שהיתה לו פרה אחת חורשת“ (מדברי חז"ל).

³ ההמלטות חלות על הרוב בחודשי החורף האחרונים, משום שהפרה המקומית, המתקיימת ברובה על המרעה, באה לידי התייחמות לאחר הקציר (ואחר ששבועה מרעה וצברה בשר ודם. ההריון של הפרה נמשך תשעה חדשים).

⁴ הפסוק „ותעלהו בפרים שלשה“ (שמ"א א, כד) גרם הרבה טרדה לפרשנים, מכיון שלהלן בפסוק „כ"ה כתוב „וישחטו את הפר“ — משמע שהיה פר אחד ולא שלושה. יש סוברים, שהמ"ם מן התיבה „משלש“ נצטרפה לתיבה „בפר“, ואמנם השבעים וגם הפשיטתא תרגמו כאילו כתוב „בפר משלש“. והרי לא ייתכן, שגם „עגל“ שבבראשית גם „פר“ שבשמואל יהיו בני שלוש, אולם ייתכן, שכל אחד מהם יהיה שלישי לבטן.

„מבכירה היא בקר ממין נקבה מיום שהמליטה או שהפילה ולד ראשון ועד שגר הוולד השני, בהמלטה או בהפלה“. למעשה, הקובעת בשינויים בגוף ובשם היא ההתעברות המביאה לידי לידה, בין „בעתה“ ובין „קודם זמנה“.

(7) כל עגלה שהקדימה להתעבר, אחת ברצון ואחת באונס, אחת שהמליטה ולד חי ובריא ואחת שילדה נפל, נקראת „מבכירה“; ורוב הבקר, הבא כעת מחו"ל, מקדימות עגלותיהם להתעבר, ובמלאות להן שנתיים הרי הן מבכירות ופרות חולבות.¹

(8) כל עגל שהגיע לבגרות והוא ראוי להרביע שמו „פר“; ואם הוא מיועד לעבודה — בין תמים ובין מסורס — שמו „שור“. השור שבמקרא כולל גם את ה„תמים“ וגם את ה„מסורס“. הפר נזכר במקרא רק בקשר לקרבנות, שה„תמים“ — בלי מום — תנאי ראשון בהם.

(9) בן-הבקר, שהגיע לגיל בגרות וטרם נכנס לאחד הסוגים שמניתי בסעי' 6, 7, 8, אין טוב לו מן השם „בן-בקר“, שאינו מציינן כל גיל מסוים, אבל מביע נערוּת ורעננות ע"י המלה „בן“ שבראשיתו; וכל בני-הבקר, הגדלים כיום בחוות גידול לבשר, זכותם להיקרא בשם זה, אחר שיצאו מגיל העגל והעגלה.

(10) כל הפסוקים המדברים על העגלה בחי, ריש בדיש ובחליבה, כגון: „לולא חרשתם בעגל לתי לא מצאתם חידתי“ („שופטים יד, יח), „ואפרים עגלה מלמדה אוהבתי לדוש“ (הושע י, יא), „והיה ביום ההוא יחיה איש עגלת בקר ושתי צאן, והיה מרוב עשות חלב יאכל המאה“ (ישעיה ז, כא-כב), הם דברי שיר ומליצה מתוך פינוק וליטוף.²

(11) אין העגלה חורשת (ייתכן שהיא דשה במקרה יוצא מן הכלל), ואין העגלה בין ה„נותות“ חלב. במשק הערבי הפרימיטיבי, המשמש

מלורומיצטין לריפוי הפאנאריציוז

ניסויים מקיפים באוסטרליה הוכיחו את יעילות הטיפול של צאן נגוע פאנאריציוז בכלורומיצטין.

כ-92% של הרגליים הנגועות גרפאו כליל לאחר טיפול אחד או שניים בכלורומיצטין מהול בכוהל מתילי.

ייתכן ורצוי הניסוי גם בבקר.